

Tâm Tình Kiếm Lan - Cymbidium - Phần 1

Thời tiết miền Nam California tháng 7 năm nay có vẻ ẩm áp hơn mọi năm. Tuy nhiên vẫn có thể nói California được thiên nhiên ưu ái một cách kì lạ. Dù đôi lúc nhiệt độ ban ngày khá cao và oi bức nhưng về đêm lại mát mẻ dễ chịu. Đó cũng là lí do khiến nơi đây có khá nhiều vùng nông nghiệp trồng cây trái hoa màu cung cấp cho toàn Hoa Kỳ và hoa lan cũng không ngoại lệ. Chính sự khác biệt nhiệt độ ngày đêm diễn ra liên tục như “cơm bữa” nên có thể nói là một cách kích thích ra hoa tự nhiên dành cho hoa lan.

Và một trong những loại lan có thể nói là “mọc như cỏ” tại đây chính là Cymbidium. Cymbidium tại Việt Nam có vài ba tên gọi như lan Kiếm (loại lá cứng), lan Đất (loại lá mềm). Tuy nhiên bản thân tôi vẫn thích dùng tên gọi chung là “Lan Kiếm” cho những giống Cymbidium. Vì cây không thật sự trồng dưới đất (để tránh côn trùng, ốc và sên) cũng như không dùng đất để trồng và sao phải gọi nhiều tên cho nó mệt...

Cymbidium banaense ‘Ori Gem’

Đặc hữu của VN

Nói vui là vậy tuy nhiên nơi đây vẫn có thể trồng và thuần dưỡng những loại lan khác nhau từ khắp nơi trên thế giới như Dendrobium, Cattleya, Laelia, Stanhopea, Vanda... Nhưng sự thật mà nói Kiếm lan vẫn là lựa chọn tối ưu và an toàn dành cho những ai thích trồng lan và sống tại vùng ôn đới khí hậu mát mẻ. Với nguyên do đó nên Kiếm lan luôn là loại được các nhà vườn cũng như những nhà trồng lan tài tử tại Hoa Kỳ yêu thích và nhân giống lai tạo liên tục. Các thế hệ kế tiếp xuất hiện không ngừng cũng như việc cải thiện dần về sắc đẹp mang đến cho người chơi lan những cảnh hoa ngày một nổi bật.

Có thể nói Cymbidium - Kiếm lan tuy được nuôi trồng khắp nơi trên thế giới nhưng nguồn gốc thủy tổ ban đầu vẫn là từ Á Châu và một vài giống hoa nhỏ của Úc Châu. Đi ngược dòng lịch sử về các giống nguyên thủy thì Nam Á nói chung và Việt Nam nói riêng cũng có thể xem là cái nôi của lan Kiếm, khi mà cả thế giới có hơn 70 giống nguyên thủy thì hơn 30 giống trong số đó có mọc tại rừng Việt Nam. Rất nhiều những giống lai đẹp với màu sắc, dáng hoa cũng như hương thơm hấp dẫn mang dòng máu của những cây nguyên thủy từ Á Châu. Tuy vậy nhưng những người yêu lan, chơi và lai tạo lan kiếm lại tập trung nhiều ở những nước phương tây như Hoa Kỳ, Úc, Âu Châu và ít hơn một chút tại một số khu vực Á Châu như Nhật Bản, Đài Loan.

Nói nhiều là thế nhưng Hoa Kỳ vẫn là nơi dẫn đầu về số lượng lan kiếm lai tạo với thật nhiều các giống lai nổi bật và số lượng nhà lai tạo chuyên môn hùng hậu. Có thể nói, với số lượng cây nguyên thủy (Species) không nhiều nhưng Cymbidium lại cho ra muôn vàn kiểu dáng hoa, màu sắc và hương thơm khác nhau mà càng tìm hiểu một cách rõ ràng bài bản lại càng hấp dẫn.

Từ những cảnh hoa đứng rực rỡ to tròn chuẩn mực với kích thước hoa vào khoảng khoảng 4-5” (10-12.5 cm) hoặc hơn...

**Cymbidium (Frank Kageyama x Champagne Robin)
'Ori Gem'**

Cho đến những dòng lan lai giữ lại dáng vẻ quái lạ tự nhiên với hương thơm ngọt ngào cùng cành hoa thon dài mọc thẳng lên rồi hơi cong xuống (*Cym. tracyanum* breeding line)...

Cymbidium (Ken Siew x Death Wish) 'D Gem'

Cymbidium (Ken Siew x Death Wish) 'Ori Gem'

Hay những giống lai hoa rũ vẫn đầy màu sắc và không kém phần thanh lịch...

Cymbidium Squirt 'Mem. Esther Loo'

Cymbidium Etienne Chan Tin 'Ori Gem' HCC/AOS

Xinh đẹp và hấp dẫn là thế thử hỏi ai ngắm mà không mê. Nói đến đây cũng phải xin cảm ơn “anh cả” - Bùi Mạnh Hà, một người anh rất thành công trong việc nuôi trồng và thuần dưỡng lan Kiếm. Anh cũng là người đưa ra rất nhiều giống lai ghép đẹp để tranh giải cùng bạn bè quốc tế. Nhưng cây lan tuyệt vời của anh là những cây lan Kiếm đầu tiên hút hồn thẳng em mê trồng lan này, từ đó khiến tôi có cảm tình với Kiếm lan nhiều hơn. Và từ những bước đầu tìm hiểu anh cũng đã hướng dẫn tôi rất nhiều trong khi tập trồng.

Cymbidium Satsuma Beach 'Hideko'

Ảnh: Bùi Mạnh Hà

Cym. Memoria Thuy-Hong Bui 'My Van' B/CSA, AM/AOS

Ảnh: Bùi Mạnh Hà

Từ những kiến thức tích góp được qua những người đi trước tôi cũng cho mình được một số kiến thức cơ bản đủ để đi sâu vào thú chơi này. Một thú vui tao nhã cùng những cảm xúc buồn vui lẫn lộn...

Vì sao? Vui vì từ sở thích này tôi học thêm nhiều điều, có cơ hội học hỏi cách sống và làm việc của những người lớn tuổi hơn mình, những người có kinh nghiệm sống dồi dào từ đó học được cách “đôi nhân xử thế” và cũng có thêm nhiều bạn bè hơn. Niềm vui lớn hơn khi thấy chính những cây lan của quê hương mình đã cho ra những giống lan “hương sắc vẹn toàn” đầy hấp dẫn.

Nhưng một chút thoáng buồn khi những cây lan ấy lại được tạo ra từ những vùng đất, những con người “lạ” chứ không phải được phát triển từ chính nơi nó mọc lên mang danh đặc hữu - Hoa Lan Việt Nam! Họ chẳng cũng vì với vị trí địa lý đặc biệt, Việt Nam ta cứ gánh phải những trận chiến tranh, những cuộc “nồi da xáo thịt” cho đến thời bình thì lại gặp biết bao nhà lãnh đạo “tài ba”... thì lấy đâu mà phát triển...

Ví như giống lan lai tạo này mang tên *Cymbidium Gala Odyssey* lai từ hai giống *Cym. Devon Gala* x *Cym. Devon Odyssey* với nguồn gốc bao gồm:

- 50.0% *Cym. devonianum*
- 25.0% *Cym. erythrostylum*
- 15.63% *Cym. sanderae*
- 4.69% *Cym. insigne*
- 3.13% *Cym. floribundum*
- 0.78% *Cym. eburneum*
- 0.78% *Cym. lowianum*

Trong số trên bao nhiêu cây lan đặc hữu Việt Nam? Và bao nhiêu giống lan có mọc tại Việt Nam? Hẳn không nói ra nhưng ai cũng hiểu. Vậy mới thấy nếu với những suy nghĩ hoài cổ như “lan truyền thống phải là lấy từ rừng, “lan đẹp, quý, hiếm đến từ rừng vùng này, vùng kia”... Được thay dần bằng những suy nghĩ tân tiến hơn thì có lẽ tại Việt Nam, cái nôi hoa lan của thế giới sẽ không thiếu những cây lan đẹp tuyệt vời...

Trên đây là một chút hiểu biết hạn hẹp, một vài dòng suy tư mong muốn chia sẻ cùng quý vị và các bạn độc giả của www.hoalanvietnam.org. Bài viết có lẽ cũng đã hơi dài dòng nên xin được tạm

kết tại đây và hy vọng được quý độc giả có cùng sở thích ủng hộ và góp ý xây dựng để chuỗi bài sẽ được tiếp tục và đi vào chi tiết hơn nữa cùng những giống lan Kiếm - *Cymbidium*.

Nguyễn Duy
7-2016